

રમણ કાવ્ય

140

દ્વિખંડ

સ્વ. રમણલાલ રણછોડલાલ
ગાળવાળા, નડિયાદ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૬૧

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રમણકાવ્ય

વિષય ૬-૪

स्वर्गस्थ शेड रामणुसास रणुछोएसास जालवाणा, वरगादी-मुंभई.

રમણ કાવ્ય.

સ્વર્ગવાસી ભાઈ રમણલાલ રણછોડલાલ
ગોળવાળાનાં રચેલાં કાવ્યોનો સંગ્રહ.

૧૯૨૦

શ્રીમાન શેઠ રણછોડલાલની આજ્ઞાથી

છપાવી પ્રસીદ્ધ ઠરનાર

બુલાખીરામ રણછોડ પંડ્યા.

હાકોર.

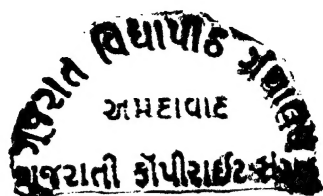
સંવત ૧૯૫૭.

સને ૧૯૨૦.

પ્રથમાવૃત્તી.

પ્રત. ૫૦૦.

મૂલ્ય ૮-૪-૦

ધી ગુજરાત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
શાહ સોમાલાલ મંગળદાસે છાપ્યાં
કે. પાંચકુવા-અમદાવાદ.

॥ શ્રી ॥

સ્વર્ગવાસી ભાઈ રમણલાલ રણછોડલાલ ગોળવાળાના જીવનની સંક્ષિપ્ત રૂપરેખા.

~~~~~

મહાન પુરૂષોનાં આદર્શ જીવનચરિત્રો જગતમાં ચિરસ્થાયી હોવાનું કારણ તેઓનાં અપૂર્વ પરાક્રમો, અને જનસમૂહના તરફ પ્રેમ અને ઉપકારની લાગણીઓથી તેમનાં અંતઃકરણ ઓતપ્રોત થયેલાં હોય છે. અને પોતાના સહવાસમાં આવનાર દરેક વ્યક્તીના ઉપર તેઓ અનન્ય પ્રેમની દૃષ્ટિથી નિહાળી દરેકને પ્રેમ સંપાદન કરે છે. તેવા પુરૂષો આ સંસારમાં ઘણો થોડો વખત રહે છે, છતાં પણ તેઓ પોતાનું નામ અમર કરી જાય છે. ભાઈ રમણલાલ ઉપર જણાવેલાં લક્ષણોવાળા અને દરેકના ઉપર અનન્ય પ્રેમ રાખનાર હોવાથી તેઓની ટુંકી જીંદગીમાં પણ અમર નામ

કરી ગયેલા છે. તેઓનો જન્મ સંવત ૧૯૫૧ ના
 કાર્તિક વદ તેરશના રોજ થયેલો હતો. પુત્રનાં
 લક્ષણ પારણામાંથી જણાય તે પ્રમાણે એક વર્ષની
 અંદર તેઓ ચાલતાં શીખી ગયા અને એ વર્ષની
 અંદરમાં પોતાના કાલાકાલા બોલોથી માતાપિતાનું
 દીલ રંગત કરવા લાગ્યા, પરંતુ કમનસિબે એ
 વર્ષની ઉંમર થતાં તેમની માતાનો અચાનક સ્વ-
 ગંવાસ થયો, અને તેથી કરી તેમનું લાલનપાલન
 કરવાનો સર્વ કાર તેઓના પિતાનાં માતૃશ્રીને
 માથે આવી પડ્યો. માતાના અવસાન વખતે તે
 બીલકુલ અણુસમજણા હોવાથી તેઓ પોતાનાં
 વડીઆઇને પોતાનાં ખરાં જન્મદાતા સગજ તેઓના
 લાડકોડમાં ઉછરવા લાગ્યા. વડીમાતાના હૃદયમાં
 પણ પૂર્ણ વાર્છલ્યભાવ પ્રકટી નીકળ્યો. ત્હેના
 પ્રત્યક્ષ પુણ્યવા તરીકે તેઓના સ્તનમાંથી દુધનો
 અખૂટ ઝરો ઉભરાવા લાગ્યો. અને તે પયપાનથી
 ભાઈ રમણલાલ મસ્તપણે ઉછરવા લાગ્યા. પાંચ
 વર્ષની ઉંમર થતાં તેમના દાદા શેઠ ભોગીલાલ

અવેરદાસની સાથે તેઓ ઠાશી જગન્નાથ વિગેરેની જગ્યાએ ગયા હતા. અને પોતાના ખાળ સ્વભાવથી તથા ઠાલી ઠાલી બાષાથી પ્રવાસના સ્થળો વિગેરેમાં અવનવી વસ્તુઓનું અવલોકન કરી તે તે સંબંધે પ્રશ્નો પુછી સર્વના દીક્ષને રંજન કરતા હતા. તેટલી નાની ઉંમરમાં તેમની અવલોકન શક્તિ તથા તે સંબંધી પ્રશ્ન પુછવાની તેઓની અપૂર્વ બુદ્ધિથી સર્વે તેઓના તરફ ઘણા પ્રેમથી નિહાળી તેઓની શંકાઓનું સમાધાન કરતાં હતાં. યાત્રામાંથી ઘેર આવ્યા પછી તેમને ગુજરાતી સ્કુલમાં શરૂઆતનો અભ્યાસ કરવા સારૂ નિશાળે મુકયા. અને થોડા વખતમાં સાધારણ આંક તથા ખારાખડી વિગેરેનું જ્ઞાન તેઓને થઈ ગયું. તેમની સાત વર્ષની ઉંમર થતાં તેઓએ તેમના પિતા રા. શેઠ રણછોડલાલ સાથે હિન્દુસ્થાનની મુસાફરી કરી, અને પાછા નડિયાદમાં આવી ગુજરાતી અભ્યાસ શરૂ રાખ્યો. તે અરસામાં તેમના પિતાને કલકત્તે જવાનું થયું ત્યાં પણ તેઓ તેમની સાથે ગયા. અને ત્યાં પણ પોતે ગુજરાતી અભ્યાસ જારી

રાખ્યો. અને સાથે ઈંગ્રેજ અભ્યાસ પણ શરૂ કર્યો. દશમે વર્ષે નડિયાદમાં ઈંગ્રેજ સ્કૂલમાં દાખલ થયા. અને તેજ વર્ષમાં પિતાની સાથે અમૃતસર ગયા હતા. આ પ્રમાણે વખતોવખત જુદે જુદે સ્થળે મુસાફરી કરવા છતાં પણ તેઓના અભ્યાસમાં ખલલ પડતી નહીં કારણ તેઓના પિતા સાથે રહીને પણ પોતે પોતાનો અભ્યાસ જારી રાખતા હતા. અમૃતસરમાં તેમના પિતા શરીરે દુઃખી થઈ જતાં તેઓએ પોતાના તનમનથી સેવા કરી પિતૃ-ભક્તિ સાદર કરી હતી. અગીયારમે વર્ષે નડિયાદમાં તેમનું લગ્ન કરવામાં આવ્યું તે વખતે શેઠ રણછોડલાલે ઘણા ઉમંગથી ધામધૂમ કરી હતી. ભાઈ રમણલાલે ઈંગ્રેજ અભ્યાસ ઘણા ઉત્સાહ-પૂર્વક શરૂ રાખી મેટ્રીક સુધીનો અભ્યાસ કર્યો હતો. અને સાથે સાથે ડ્રોઈંગની ત્રણે ટ્રેડની પરિક્ષામાં પણ પૂર્ણ ફતેહમંદ થયા હતા. તેમનું ડ્રોઈંગનું જ્ઞાન ઘણું ઉત્તમ હતું. અંગકસરતમાં પણ તેઓ ઘણા પ્રવિણ હતા. મેટ્રીકની પરિક્ષામાં સફળ નહિ થવાથી તેઓએ પિતા સાથે મુબાઈ

રહી, વ્યાપારમાં સામેલ થયા. અને તેમાં ખંત પૂર્વક લક્ષ આપવા લાગ્યા. નામદાર મહારાજ એડવર્ડના રાજ્યારોહણ પ્રસંગે દીક્ષીદરબારમાં પણ તેઓ પિતા સાથે ગયા હતા. ફોર્ટ સંખંધી વધારે જ્ઞાન મેળવવામાં તેઓ જીજ્ઞાસુ આર્ટ-સ્કૂલમાં વસમે વર્ષે દાખલ થયા અને તેમાં પણ કેટલીક સફળતા મેળવી. એકવિસમા વર્ષથી પિતા સાથે વ્યવહારમાં પૂર્ણપણે ભાગ લેવા લાગ્યા, અને પિતાના શિરનો બોજો પોતાને માથે ખેંચી લીધો. બાવીસમે વર્ષે નડિયાદમાં પ્રથમ ખડાયતા કોન્ક્રિટ મળી, તેમાં તેઓએ ઘણો આગળ પડતો ભાગ લીધો હતો. અને પોતાની જ્ઞાતિમાં સારા સુધારાઓ દાખલ કરાવવા તેઓ પૂર્ણ પ્રયત્ન કરતા હતા. તે અરસામાં શેઠ રણછોડલાલે ડાકોરમાં રંગભુવન નામનું મકાન સ્ટેશનરોડ ઉપર બાંધવા માંડ્યું હતું. તેનું વાસ્તું સંવત ૧૯૭૪ ના શ્રાવણ વદી ૧૨ ના રોજ ભાઈ રમણલાલના હસ્તથી કરવામાં આવ્યું. તેમનાં સાવકી માતા તેમનાથી ફક્ત ચાર વર્ષેજ મોટાં હતાં; પરંતુ

પોતે તેમના ઉપર પોતાની સગી માતાના જીવલેજ
 પ્રેમ રાખતા હતા અને તેઓની સાથે હળીમળીને
 વર્તતા હતા. નવાં શેઠાણી પણ તેમના ઉપર
 પોતાના પુત્રના જીવલેજ પ્રેમ રાખતાં હતાં. ચો-
 વીસમે વર્ષે તેમનાં આરમાન માનું અવસાન થતાં
 તેઓના હૃદયને ઘણેજ શોક થયો. થોડા વખતથી
 શરીરમાં ઘણું પેઠા હતો, અને તેમાં આ આઠ-
 સ્માતિક ફટકાથી તેઓની તબીયતમાં એકદમ
 બીગાડો થઈ આવ્યો. શેઠ રણછોડલાલે તેમના
 માટે ઘણું પૈસાનો વ્યય કરી ઉપચારો કર્યાં તેથી
 તબીયતમાં કાંઈ સુધારો થયો. તેમના જન્મ પ-
 હેલાં શેઠ રણછોડલાલ વડનગર પાસે હિંટાઈ ગામે
 ગયેલા તે વખતે ત્યાં શ્રી લાખેશ્વર મહાદેવની
 બાધા તેઓએ રાખેલી તેને બીજા વર્ષે બાધ
 રમણલાલને જન્મ થયો હતો. તે બાધા તેઓ
 સરતચૂકથી વિસરી ગયેલા. અને આ મંદવાડ
 વખતે તે વાતનું શેઠને સ્મરણ થવાથી બીજી
 આડી બાધા રાખી- અને મંદવાડ મટતાં તે બાધા
 બાધ રમણલાલને સાથે લેઈ કરી આવ્યા. લાખે-

શ્વર મહાદેવની બાધાથી બાઈ રમણલાલનો જન્મ થયો હતો, એમ માની તેમને કેટલીક વખત લાખાના ઉપનાથી પણ બોલાવવામાં આવતા હતા. મંદવાડમાંથી ઉઠ્યા પછી તેઓનું શરીર સાર થવા માંડ્યું હતું. અને તેમના આરોગ્યનાં પૂર્ણ લક્ષણો જણાવા માંડ્યાં હતાં. પણ તે અરસામાં મુખાઈમાં ઇન્ફલુએન્સાનો જીવલેણ વ્યાધી ચાલતો હતો. તેમાં તેઓ સપડાઈ જતાં સંવત ૧૯૭૬ ના માગશર સુદી ૫ ના રોજ આ ક્ષાની દુનિયાનો ત્યાગ કરી પોતાના પિતાને તથા પોતાની અપુત્ર-વધુને અનાથ કરી શ્રીહરિના શરણમાં પોતે ચાલ્યા ગયા.

તેઓ પૂર્ણ આગૃહી, કામ કરવામાં ખંતિલા અને ઘણા પ્રેમાળ અને મીલનસાર પ્રકૃતીના હતા. તેઓને ગાયનનો તથા વાજીંત્ર વગાડવાનો પણ ઘણો શોખ હતો. તેમજ કવિતા પણ ઘણી સારી લખી શકતા હતા. તેઓએ પ્રસંગે પ્રસંગે લખેલી કવિતાઓના કેટલાક છુટા છુટા પેપરો સંગ્રહલા

તેમાંથી ઉતારો કરી તેને પુસ્તકના આકારમાં
છપાવા શેઠ રણછોડલાલભાઈની ઇચ્છા હોવાથી
તેને આ સાથે છાપવા પ્રયત્ન કરેલો છે. તેમાં
કેટલીક કવિતાઓ તો હયા પ્રકારનાં કાવ્યોજ છે.
તેઓએ જુદે જુદે પ્રસંગે સમાવેશ્યક, ખડાયતા
મિત્ર વીગેરે માસિકામાં તથા બીજા પેપરોમાં
પણ લેખો છપાવેલા છે. અને તે લેખો વાંચના-
રના હૃદયને ખેંચી શકે તેવા છે.

તેઓ પોતાની પાછળ કાંઈ સંતતી મુકી ગયા
નથી. તેઓને સંતતી માટે પ્રયત્ન ઉત્કંઠા હતી.
અને તે કારણે તેઓએ એક કવિતામાં પોતાના
ઉદ્દગાર ઉતારેલા છે. તે આ પ્રમાણે.

મુજ ખારણે નથી પારણું તે કારણે ભોગો ત્યજ્યા,
કંકર ગણ્યા શંકર સમા દેવો ગણી પથ્થર ભજ્યા.

તેઓની વહુને શ્રીમંત આબ્યુંજ નહોતું. તે-
મના પિતાએ તેમને બીજી વખત લગ્ન કરવા
આગ્રહ કરવા છતાં પણ તેઓએ તે તરફ પૂર્ણ
અણુગમે ખતાવ્યો હતો. એક પત્નિ હયાત હોવા

છતાં ખીજી વખત લગ્ન કરવા તરફ તેઓને ધી-
ક્કાર હતો. પોતાની ઓરમાન માના મર્ણુ ખાદ
પિતાને ફરી લગ્ન કરવા તેઓએ સંમતી આપી
હતી.

તેઓને ઐતિહાસિક, સામાજિક તથા ધર્મનાં
પુસ્તકો વાંચવાનો તથા સંગ્રહ કરવાનો ઘણો
શોખ હતો. તેઓ પોતાની ટુંકા વખતની જીવ-
ગીમાં પણ આ દુનિયાના દરેક વૈભવો ભોગવી
પોતાને હાથે ઘણાં ધર્મનાં તથા પરમાર્થનાં કાર્યો
કરી સારી નામના મેળવી આ દુનિયાનો ત્યાગ
કરી ગયેલા છે. તેઓના અવસાનથી ત્રીયુત શેઠને
તથા તેમના કુટુંબને કારી જખમ લાગ્યો છે.
ધશ્વર તેઓના આત્માને શાન્તિ આપો. અસ્તુ.

હાકોર
અશાડ શુકલ એકાદશી
સંવત ૧૯૭૬.

લી: ભાઈ રમણલાલના
અવસાનથી દુ:ખી થયેલ
બુલાખીરામ રણછોડ
પંડ્યા

પુત્ર વિરહથી શેઠ રણછોડલાલના

હૃદયના દુઃખેદગાર.

હરિગીત.

શાં સુખને સંભારવાં,
શાં દુઃખને વિસારવાં;
જીવતર હવે બાકી રહ્યું
વસમા દિવસને ગાળવા;
ઘડો ભર તું મોઝો આવતો
જોઈ વાટ હું બેસી રહું,
તે જીવગીભર જોઈ નહિ
ઉદ્ગાર દીલ કોને કહું.

૧

મીત્રો તથા તું માનીતો
ને લાડીલો સનેહી તથા,
તુંજ નેહથી ગમતો બધે,
સોને હતો બહાલો ઘણો;
તું દેવ જેવો દેવ તે
મુજ ઘેર કયાં આવી ચઢ્યો,
પાવન કર્યું મુજ ઘર પછી
શાને અરે ભુલો પડ્યો.

૨

પજવે મને સૌ લોક
 હું કોને કહું દુઃખ આકરૂ,
 તુજ દેહ જાતાં દેહ મહારી
 રાખીને હું શું કરું;
 હોજે હજારો દુઃખ માથે,
 જાંઘળી ભર સૌ કંઈ,
 પણ પુત્રના વિયોગનું
 દુઃખ કોઈને હોશે નહી. ૩

ભૂમિ અને લક્ષ્મિ હતી વળી
 પુત્ર સ્ત્રી સુખ સૌ હતાં,
 સુખ સૌ હવે જાતાં રહ્યાં
 તરૂણી તનય બન્ને જતાં;
 ઓછુ પડ્યું શું તુજને
 છોડી ગયો મુજને દુખી,
 ક્યાં જૈ રહ્યો ઓ બાળુડા
 કોને કયાં તેં તો સુખી. ૪

ઉંચે સ્વરે બોલી કહી
 મુજ માન તેં લોખ્યુ નહિં,
 એ ગુણને કયમ વિસરૂ
 દુખમાં હીલાસો કંઈ નહિ;
 હીલનો હતો તું રાજવી,
 રાજા કુંવર નહિ રીઝતો,
 એથા અધીક તું લાડમાં
 મુજ વાસમાં ઉછર્યો હતો.   ૫

તલવાર ને બંદુકનો
 શોખીન તું પૂરો હતો,
 તે શોખ તેં પુરા કર્યો,
 પછી શીદને પાછો હઠ્યો;
 વાજાંત્રના રણકારમાં
 મસ્તાન તું રહેતો હતો,
 દુશ્મન તણી છાતી તુટે
 ત્યમ સુખથી ગાજી જતો.   ૬

હતુ મહેલ સમ રહેવા તણું
 ઘર શોખથી બંધાવીયું,
 એ મહેલ તો સુનો પડ્યો
 દીલ દુઃખથી રંજાડીયું;
 તુજ કારમી કાયા અરે
 પલમાંડી ભરમ થઈ ગઇ,
 સુવર્ણ સરખા દેહની
 જગમાંડી હસ્તી ના રહી. ૭

મુંજ રંક કેરૂં રતન તું
 છુટી પડ્યું મુજ ગાંઠથી,
 ક્યાં ખોળ હું ત્હારી કરૂં
 મળવા તણો સંભવ નથી;
 દિન રાત ત્હારા શોકમાં
 ક્યાંથી હવે સુખ આવશે,
 બેહાલ ત્હારા બાપના
 એ બાહુડાં તું ક્યાં હશે. ૮

દુનિયાં તણા હાંતે ચવાયો
 ને ગવાયો ગામથી,
 હું રાંકડો માર્યો ગયો
 થયો નષ્ટ હુંતો નામથી;
 કોણે હશે તપ આદ્યૌ
 હરવા તને મુજ પાસથી,
 કોનાં વસાવ્યાં ધામ તેં
 ભાગી જઈ મુજ પાસથી.   ૯
 તજવો હતો ત્હારે મને
 તો કેમ મુજ ઘર આવિયા,
 મુજને રીઝાવી પ્રથમ
 અંતે રોવરાવીને ગયો.

તુજ નામ તેં અમર કર્યું
 મુવાસ બહેકાવી ગયો,
 રોવા રહ્યો હું અભાગિયો
 જીવિત વિનાનો ના થયો   ૧૦

દશરથ પિતાને પન્ય છે
કે પુત્ર પ્રેમ પિછાનીયો,
એ કે હતા પુત્રો બીજા
પણ રામ વિરહ નહી સહ્યો;
જીવિત છતાં પણ રામના
વિયોગના વિરહ કરી,
ખ્યારે ગણ્યો નહિ પ્રાણને
પોતે દીધો પળમાં તજી

૧૧

મારે નથી કોઈ પુત્ર કે
પુત્રી પછાડી તુજ વિના
પણ પ્રાણ ના ત્યાગી શક્યો
એ કૌતુકે કળિયુગના;
તું અંધનો આધાર મહારો
દૂર મહારાથી થતાં,
હું પ્રાણ ત્યાગી ના શક્યો
કમલાચ્ચ એ મહારાં દણાં.

૧૨

હીલનો સખી હું તે છતાં
 પણ વળની છાતી થઇ,
 દુખિયો છતાં પણ તુજ વિના
 મેં પ્રાણ છોડાયો નહીં;
 મરવા થકી પણ તું મને
 મળશે નહીં એ સત્ય છે,
 તેથી હર તન ત્યાગતાં
 અપયશ લઇ આ જગ વિશે. ૧૩

મરવા થકી મળવા તણા
 જો મંત્ર સાચો હોય તો,
 દરકાર છોડી દેહની
 તુજ પાસ આવ્યો હોતતો;
 પણ છે કૃતી કીરતારની
 નશ્વર જગત નિપજાવ્યું,
 જે જે ગયું આ જગતથી
 તે સર્વ તે માંહી મળ્યું ૧૪

તુજ માત જાતાં તું ગયો
 તુજ સ્નેહ તો સાચો થયો,
 હું વજ્ર છાતીનો ઠયો
 તે દુઃખ જોવા ના મયો;
 તુજ માતના સ્નેહે કરીને
 તાતને ત્યાગી ગયો,
 દીલનો દયાળુ તો હતો
 તે કેમ નિર્દય તું થયો.

૬૫

મ્હોટો થયો ત્હોયે તને
 શિર હાથ હું પંખાળતો
 એ હાથ તો સુના પડ્યા
 દુખ હું હવે સંભાળતો,
 માતા પિતા સંભાળજો,
 એ બાળ આઠ્યો તમ કને;
 રીસઈ ગયો મારા થકી.
 એણું પડ્યું શું એહને,

૧૧

સોરઠા.

બહાલો લાગે વેશ મહને તો તાહરો;
 લગવાં ખેરી વસ્ત્ર થયો દિવાન તું.
 ગાયનથી ગુલતાન ગબ્તવી તેં સભાઃ
 તે દિન નહિ બૂલાય અરે ઓ બાલુડા.
 તું તો મહારો રામ માહરો કાનુડો;
 ને મહારો પ્રદહાદ પ્રભુનો લડિલો.
 વિસર્યો દયમ વિસરાય ઘડીલર તું અરેઃ
 એવી પળ નહિ જાય સ્મરણવિણ ત હરા.

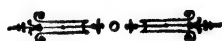
લી૦

હૃદયભ્રમ

રણુછોડલાલ ગોળવાળા.

॥ ૐ ॥

૨ મ. છુ કા વ્ય.

અથ મંગળ.

ઉપજતી.

રમ્યે પ્રભાતે આજે સુણાયે,

રણકાર નૂતન વર્ષનો થાયે,

મળકાસમાં કિણો લાગુ ફેંકે,

છોટમ હાંપનિલ લહેરી મહેકે:

લાવે સુકિર્તી નિજ સ્નેહી મધ્યે,

હજ તમ જીવનનં અને નિર્વિધ્ને,

લક્ષ્મ અને આયુષ્ય વૃદ્ધિ પામે,

લાલની ઉર્મી યાંહી વિરામે. ૧

અનુબંધ.

મનોરથો થાયે પૂરા, અર્પું હું અભિનંદન;
વર્ષ આ નૂતને આજે, પ્રભુને કરી વંદન. ૨

૫૬. (ધનાશ્રી)

મત કરતું અભિમાન,
મનવા મત કરતું અભિમાન,
હરિ ચરણે ધર ધ્યાન,
મનવા મત કરતું અભિમાન. ટેક.
સશ ચોરાશી ફેરા કરીને,
માનવ દેહ તું માન. મનવા. ૧
માનવ દેહના ખટ રિપુને,
તજ દેને તું નિહાન. મનવા. ૨
કાયા તારી કાયનો કુંપો,
જાશે પુટી હે અજાણ. મનવા. ૩
વિષ ભરેલા વિષય સુખોને,
માન તું સ્વપ્ન સમાન. મનવા. ૪

૫૬. (ધનાશ્રી)

જુઠી દીઠી પ્રીત અવનીમાં,
જુઠી દીઠી પ્રીત,
બ્રાત ભગિની નિજસુત દારા,
સૌનું સ્વાર્થિં ચિત્ત. અવનીમાં.
સગાં સહોદર સૌએ સ્વાર્થી,
સ્વાર્થી જગની રીત. અવનીમાં. ૧

હરિગીત.

આ કારમા સંસારમાં
સુખ છે નહિ ઘડી ચારનું.
આશા અને માયા તણા,
બંધન વિષે બંધામણું.
નિત નિત જડાયે જંજીરો,
જંજાળની આ જગતમાં.
છે એક સાચુ શરણુ સબળુ,
શ્રી હરિનું જગતમાં. ૧

ૐ યેવક્ષા આશકને. ૐ

ગજલ.

અમો દિલખર દિવાનાનું,
થઇ તુજ વસ્ત્રમાં મશગુલ;
કહર નહિં તું જરા નાથો,
બને શું યેવક્ષા હરદમ.

૧

ક્રીધા કંઈ કોલ આ દિલને,
અજબ ખાહેશ ભર રાખી;
નહિં ઉમેદ ખર આથો,
બને શું યેવક્ષા હરદમ.

૨

સીતમગારી કરી બલીમ,
અમે તુજ મહોબતે ખંજર;
થઇ યેજાન છતાં બને,
બને શું યેવક્ષા હરદમ.

૩

બન્યો ગાફીલ મુસાફિર તું,
તજી રાહે સનમ જીગર;

થઇને મસ્ત મસ્તાને,

બને તું બેવફા હરહમ.

૪

ગુમાવ્યો નેકીનો હામન,

બદીની ઝીંદગાનીમાં;

ઝુકાવ્યું સર તેં તુફાને,

બને શું બેવફા હરહમ.

૫

જહાંના એશો અશરતને,

કયો રૂખસત અમે દીલથી;

ન આશાયેશ ફિલ માને,

બને તું બેવફા હરહમ.

૬

અમીરીની ફરામોશી,

કરી મેં આ ફકીરીથી;

ફફં તન્હા બીયા બાને,

બને શું બેવફા હરહમ.

૭

શમાની શેશની ઉપર,

અઝીઝ બાને યું પરવાના;

કરું આ જાન કુરખાને,
ખને તું બેવફા હરહમ. ૮

નહિ પરવા બેઠરકારી,
કરી અખત્યાર અરે દિલખર;
કહું કયાં આ શિકાયતને,
ખને કયાં બેવફા હરહમ. ૯

રહમ દીલી કરી મુજપર,
લઈ પેગામ આ દીલનો.
કરીમા કહે તું આશકને,
ખને તું બેવફા હરહમ. ૧૦

તા. ૧૩-૧૦-૧૯૧૮.

વિજયા દશમી

} રમણ.

ખનાવું ખાગનો માળી
ચહે તે પુષ્પ ચુંટી લે,
ધરાઈને મુગધીમાં,
ગમે તે માલ હુંટી લે. ૧

અરે ઓ નયનના તારા,
કરો પાવન આ મંદરને,
બિછાવું પુષ્પની સૈયા,
સુવાડુ સ્યામ સુંદરને.

—: પ્રેમ પ્રસંશા: —

પદ (કાલીંગડો.)

પ્રેમનો મર્મ કોથી નવ કળે. ટેક૦

પ્રેમ જ્ઞાનની પાઠશાળામાં

જે જન અધ્યયન કરે,

તે સમજે કંઈ મર્મ પ્રેમનો

અવર થકી નવ વળે. પ્રેમનો. ૧

પતંગ પ્રેમે પ્રાણ સમર્પે,

દીપ શિખામાં બળે,

પ્રાણ તણી પરવા નહિ રાખે,

તે એ પંથે પળે. પ્રેમનો. ૨

ચકોર ચક્ર સ્થીર કરીને
ચંદ્ર પ્રતિ ચિત ધરે,
સતી પતિ સંગે ચીતામાં

દેહ સમર્પણ કરે.

ત્રેમનો. ૩

પ્રેમ મંત્ર કોઇ વિરલા જાણે
જે એ પંથે પળે,

ત્રેમ ત્રેમ પોકારી મુરખા

વ્યર્થ લવારો કરે.

ત્રેમનો. ૪

પ્રેમ નિરાશા.

~~~~~

હરિગીત.

જાન્યો નહિં જે રાજથી
તે તુંથી આવ્યો જાનવા,
મરતાં મુખે જોડ્યો નહિં
તે તુંથી આવ્યો માગવા;

તુજ પ્રેમમાં ઘેલો જની
તુજ સ્નેહનો ભિક્ષુક થયો,
આવ્યો હું તારે આંગણે
નીરાશ થઈ પાછો ગયો. ૧

જેણે દીધો છે જન્મ તે
જનની ત્યજી તારો થયો,
તોયે ન દીધો હાથ તારો,
પ્રેમ તારો ક્યાં ગયો;
માતા પિતા બ્રાતા ભગિની
સુત દારાને ત્યજી,
તારું જપતો નામ હું
તુજ પ્રેમમાં ઘેલો જની. ૨

મહારો કરી મુજને ગણે
તેની કરી હરકાર ના,

મહે' ફકત ત્હારે માટ
 ત્યાગ્યા લોગ સૌ સંસારના,
 દિલબર હગો દેઇ હવે
 શાને જુદાઇ તું કરે,
 અમૃત તણે પ્યાલો બતાવી
 ઝર મુખમાં કયમ ધરે.

૩

બણ્યો જુઠો તુજ પ્રેમ મહે
 અતે ઠગાયો હું અરે.
 પડિયો પતંગ બની અનાણે
 દીપ શીખા પર ખરે;
 તું પારધીના ગાનમાં મૃગ
 પેર હું મોહિત થયો,
 શીટકાર ત્હારા પ્યારને
 મુજ દેહ હવે થઇ ગયો.

૪

—:સ્વકીયા પ્રેમ:—

કવાલી.

હતો ખ્યાસી ઘણા દીનો,
સદાનો પ્રેમ કરવાને;
પ્રભુએ પાર પાડી તે,
હમેશાં સુખ ધરવાને. ૧

કંઈ આશા નિરાશામાં,
ઘણાં ગોથાં ખવાડીને;
પછીથી સુખમાં રહેવા,
દીધી સાથે રમાડીને. ૨

મળી છે પૂર્વના પૂછ્યે,
ગુણીને રૂપની પુરી;
રમાડું પ્રેમથી એને,
ખરી તે નેમની પુરી. ૩

ઘણી સાદી ઘણી મીઠી,
મીઠી વાણી મીઠી વાતો;
મને તો એ ગમે છે બહુ,
હમેશાં સુણવા વાતો.

૪

રહ્યો હું સાથ જ્યાં સુધી,
નહિં જુદુ થવા ગમતું;
પરંતુ ફરજ અદા કરવા,
આખરે આ દિલતો ભમતું.

૫

ગયો છોડી તને બંડાલી,
નયનમાં આસુંડાં જોઈ;
મને એ સ્થિતિમાં જોજો,
નથી અહીં અન્યતો કોઈ.

૬

મળુ ક્યારે કઈં વાતો,
તને નિરખી નયનથી હું;
સુખી થાઉં ફરી હુંતો,
કરે દિલ આવવા જ્યાં તું.

૭

નથી કંઈ સુજતો રસ્તો

હૃદયના દુઃખને માફં:

રડું કે હું હસું તોયે,

નભુલું અહિં રમરણ ત્હાફં.

૮

પળે પળને રગે રગમાં

મ્હને વિયોગ સાલે છે:

ન સમજે તું કદી વેલી,

પતી તારો મહાલે છે.

૯

મને સૌ મશ્કરી કરતાં,

નહિં છુપાય આંસુ જો.

છતાં તે સહુ સહન કરતાં

તહારે કાજ સામુ જોઈ.

૧૦

નહિ સમજાય કે તુજ દિલ,

કઈ રીતે શકુ જાણી:

મને તહારો પરિચય શું,

નથી જોઈ તને નાણી.

૧૧

ગમે તે હો છતાં હું તો,
 બન્યો છું પ્રેમનો ણદો;
 ખરેખર તાહરે કાળે,
 ફર્યો છું ઇશ્કના ફંદે. ૧૨

ગુણીની ધાકમાં હુંતો,
 દબાઉ છું ઘણો વહાલી;
 તને શી રીતથી મળવું,
 હવે તો રાંકડી કાલી. ૧૩

સદાનો દાસ થૈને હું,
 કબુલી તાતની સેવા;
 રજા માગી તને મળવા,
 લગાવીશ યુક્તિઓ એવી. ૧૪

નહિ બુલી બૂલાયે તું;
 નહિં વિસરાય તું વહાલી,
 મને તો યાદ આવે છે,
 મધુરી વાણી તુજ કાલી. ૧૫

જવા જ્યારે થયો તૈયાર,
નયનમાં ઢાળિયાં આંસુ,
મને સાહે ખરે દીલમાં;
કરું છુ પ્યારી અહી આંસુ. ૧૬

હૃદયના વેગને રોકી બળે,
થઇ ખાખ આ દીલજો,
અધીરો આવવા પાસે,
પ્રીયા તૈયાર હું થાતો. ૧૭

કવાલી.

હશે શું રનેહની ખાજ,
બુગારી ખેલતાં લાજે;
લગારે ના કરે પરવા,
છતાં શા માટ જઇ નાચે ૧

રહી આશા મહી પૂરા,
તજી અંતર નીરાશાને;
જતી બાજી જવા રહાતા,
હશે કેવી એ આશામાં. ૨

સ્મરણ સ્નેહી તણું થાતાં,
મઝા મસ્તાન થઈ માણે;
ગણી હોંલ માંહી પ્યારો કે,
અકારો તે નહિ જાણે. ૩

પ્રભુની શી હશે મરજી,
કયાં છે ખેલ કેવા આ;
દીધું અંતર લીએ નાહીં,
દીએ કોઈ જીને જાવા. ૪

કવાલી.

નથી જોઈ નથી જાણી,
છતાં એ નેહડો લાગ્યો;
ગુણી કે રૂપવંતીનું
ગણીને કેડલો લાગ્યો.

૧

હજી અંતર ઘણું અંતર,
ગણ્યું અંતર સદાને મેં;
છતાં દીલ આ ન રોકાયે,
લગાવી શી લલુતી તહેં.

૨

જગાવી જ્યોત પ્રીતીની
ખાજીને ભરમ કરવાને;
પરંતુ વળનું દીલ આ
નહિં લલચાઈ ઠરવાને.

૩

હરિગીત.

આશા રહી હૃદયે ઘણી,
 જાણી નહિં જણવી નહીં;
 દીલમાંહી કારી લાગતા
 ઘાયે રૂઝાતા નહિં અહીં.
 સમજ્યો નહિ દીલ સખત
 એનું મેલું દેખાયે નહિં;
 તદ્દર્શી નીરાશા અંતરે
 મુખથી ન બોલાયે કંઈ,

૧

દીલ બોલીને બતલાવતાં
 લેદો ઊઘાડા થે જતા;
 છપાવતાં દુખ થાય છે
 વિધવિધ તરંગો વહી જતા.

નયનો મહિ જાદુ ભર્યું
 સામું થતાં શરમઇ જતી;
 દીલમાંહી આશ સમાઇ જતાં
 શાન્તિ અહિ કંઈ ના થતી.

૨

માગું હું આખર મુખથી
 નમણા થઇ હું જાયું શું;
 એ જાયતાં શું આવશે
 બહેમે ફર્યો પસ્તાઉ છું.
 જ્યાં અંતરે રગરગ મળી,
 વસીને ફસાવું દીલને;
 ત્યાં માગતાં શી શમ છે,
 શાને ઠરું હું ઢીલને.

૩

સવૈયા એકમીશા.

મસ્ત થઈ મહમાતી બની,
 હસી મંદ મને લલચાવતી લોખી;
 નિજ અંતર લાવ બતાવી કદી,
 શરમાઈ જતી જ્યમ નૂતન ગોરી
 આંખ કરી અણિઆળી રૂપાળી,
 કદી કદી રે શ કરી હસતી તે;
 અંતર નેહ ધણેા મુજ ઉપર,
 લ્હોય મ્હને હરનીશ સતાવે. ૧

મુખ મને હસતું ગમતું
 દીલ કાવતું બોલવું તેનું સહ.યે:
 વાત કરી મીઠવી મન ઠારતી,
 રીશ કડું તો હું તોય હસાવે.
 વાત કદી ગણગારતો હું નહિ,
 ફંદ કરી વીધવીધ ફસાવે;

આખર થાકી હું હારી જતો,

નિજ અંતર સત્વર લેઈ છૂપાવે. ૨

પ્રીતીની રીત ઘણી સમજે,

નિજ દેહ પતી થકી એ સમજે છે;

લાડી કરી છણકો કરી આશી,

જતાં દીલ ખેંચી પછીથી રીઝે છે.

વાણી ઘણી દીસતી અતી કોમળ

પ્રેમ ભર્યું નહિં અંતર ઘેલું:

વસીને હૃદયે પ્રીય એ મન ભાવતી,

ખોલે અતિ ઘણું કાલુ એઘેલું. ૩

સારંગ.

વહન તારૂં છે રૂપાળુ

તે એ મેં આજ નિહાળ્યું. વહન તારૂં

ગોના ગુલાબી દીસે કપોળ આ,

લક્ષાટ લબ્ય મેં ભાળ્યું. વહન ૧

દાહમની કળી સમ દંત દિસંતા,

શું સુંદીર બહન રૂપાળુ. વહન ૨

કામણગારી કામણ કીધું,

દીલડુ ચોરું તેં મહારૂ. વહન ૩

નર—ખ્યારી પ્રેમ તણો છું હું ભીખારી,

નહિ યાચુ બીજુ કંઈ ભારીરે. ખ્યાબેક.

તમે હિયાનો ઘુંઘટ ખોલો,

નારી—જાઓ પ્રેમની વાત ન જોલો. પ્યા૦ ૧

નર—પ્રેમ બાંધ્યા (૨) વગર કયાં ગાલ્યાં.

નારી—મુકો મુકોને શીઠ ચિર ગાલ્યાં, પ્યા૦ ૨
માગી માગી આવું શીઠ માગ્યું.

નર—તેમાં તમને શું મહું લાગ્યું. પ્યા૦ ૩
વાગ્યાં વાગ્યાં (૨) પ્યારી પ્રેમ બાણી:
માટે માગ્યો મેં પ્રેમ મુજાણ પ્યા૦ ૪

ઉદાન છે આ પ્રેમનો,
પ્રિયતમ વિના માળી નહિં;
કુલ પ્રેમનું કરમય છે,
એ બાગમાં જો ત્યાં નહિ.

---

૫૬ (આશાવરી.)

માનવી ફાગટ તું શીદ કુલે,
 માયાના બંધનમાં જઈ કુલે. માનવી૦ ૮૬.
 ગર્વ નથી ટકયો કોઈ કોઈનો
 પડ્યો રાવણ એ ભૂલ્યે;
 વ્યર્થ મઝા તું શીદ માને છે,
 બ્રેશી પવન હિંચોળે. માનવી૦ ૧
 બાવળ કેરાં બીજ વાવીને
 અમૃત આમ્ર ફળો કયમ ફળે;
 કરણી તેવી પાર ઉતરણી
 વાવ્યું હોય તે લણે. માનવી૦ ૨
 સ્વર્ગિય મુખની દહાણુ તુજને,
 મળશે નહિં વણુ મૂલે;
 નૃદયું ના'વ તરવાનું તહાઈ,
 આમ તેમ તું જુલે. માનવી૦ ૩

પતિ પત્ની પ્રેમ.

તોરક.

થતાં તેજ રવીનું અસ્ત અરે,
રજની નિજ રાજ્યનો ઢાંડ ધરે;
નલમાં સખી અંદ્ર પ્રકાશી રહે,
અવનીપર શીતળ રક્ષિત રમે. ૧

ઘડી એક પ્રહર રજની વિતતાં,
ઘરકામ ભુકી નિવૃત્ત થતાં;
શશિ કીર્ણ પ્રકાશે જેમ અતિ,
પ્રસરે મુજ અંગમાં એમ રતી. ૨

સમજી નહિં પ્રેમ શું વસ્તુ હશે,
મમ દીલ છતાં પિયુ દર્શં ચહે;
મર્યાદ તજી મમ સાસુ તણી,
વિચરાય નહિ જરી કંથ લણી. ૩

આત્મા મળતાં મુજ સાસુ મુખે,
સખી સંચરી હું મમ શયન ગૃહે;
નિરખ્યા નહિં નાથ મંદિર વિષે,
મુજ અંતર ચેતન લેશ દિસે. ૪

મુજ નાથ છૂપાઈ રહેલ હતા,
કરવા મુજ હાસ્ય ઉરે ઇચ્છતા;
અમ સેજ સખિ હું સમારી રહી,
મંદ ચાલે અચાનક આવી જઈ. ૫

મમ નયન દબાવ્યાં હસ્ત વડે,
બની બા'વરી હું સખી તેજ સમે

નિજ હસ્ત જરા વિમૂળ કર્યો,
પતિ નીરખી ઘુંઘટ હાથ ધર્યો. ૧

પિયુ સાગરને હું સરિત મળી,
પતિ ઉર રહ્યું હરષે ઉભરી;
હું મેમાનના તે મીજખાન ખની
કરી અટક્યાળે મેમાનગીરી. ૭

હૃદય ચુંબન મુજ કપોળ પરે,
નિરખી મુજ સામું તે હાસ્ય કરે:
[મુજ નેત્ર મિંચાઈ ગયાં શરમે,
ભોળવાઈ નાથ તણા ભરમે. ૮

અતિ બહાલ થકી પ્રીતિ પાઠ ભણી,
રસમાં રસખસ અતિ હુંજ ખની;
વિધ વિધ ક્રીડા રમતો રમિયાં,
નિદ્રા અંકે વળતી વિરમ્યાં. ૯

કવાલી.

અરે ઓ પ્રેમના ભોગી,
 ગયો તું ક્યાં થઈ ભોગી;
 મુકી તવ કિકરી સૂની,
 ખનાવી પ્રેમમાં રાગી. ૧

દીધો છે હંસ તેં મુજને,
 ખરેખર પ્રેમનો સાચો;
 કહ્યો નહિં મહેં અરે ત્હેને,
 ગણીને સર્વ તે કાચો. ૨

હિસે છે બાગને મહેલો
 અરે સૂનાં વિના તહારા;
 ઘડી ના એક જાયે છે
 રમે તું દીલમાં મહારા. ૩

સંવંધા.

આનંદ થાય મને હરનીશ,
 સ્મરણે મન મરત થઈ હું યેહું,
 વાત મહને મીઠી ગમતી,
 તુજ સાથ રહી નીરખું મુખ ભોળું.
 લોક કહી બળતા અમ ઉપર
 તોય હવે દીલથી ન છૂટાયે;
 નીતિ થકી લણી પાઠ કરી પ્રીતિ,
 તો પછી દીલ ન કે હરખાયે. ૧
 પરવા જરીયે અમને નથી જ્યાં,
 અમ માત પિતા મન રાજી રહે જ્યાં;
 લોક લલે બકવાદ કરે,
 શિર ફૂંચી રૂપે સહેવાય નહિ ત્યાં.

ઉર્મી થકી વળી સ્નેહ ભરી

અમીથી ભરી વાત જહાં ઉચરાયે.

એક બીજા થકી દૂર થતાં

સુખ લાગ કદી નહિ તે વિસરાયે. ૨

મૂર્ખ કંઈ હસતા અમ ઉપર

કાંઈ છૂપા ફીટકાર કરે તો;

લેશ કદી નહિ તે ગણતો

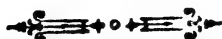
હીલને દીલદાર તણા ન કરે તો.

માન અને અપમાન તણી

પરવા નહીં આ હૃદયે ગણતું. હું;

ઠહાલ થકી વસી અંતરમાં

પ્રીતી મંત્ર થઈ વશને લણતો હું. ૩

પિતા પ્રેમ.

પિતાને પુત્રથી શું છે,
 અધિક દુનિયામહીં ખ્યારૂં,
 કયું શિર છત્ર એવું છે,
 પિતા સમ પુત્રને સારૂં.
 મને વહાલો ઘણો તું છે
 કહે નહિં બહાનમાં ન્યુનતા,
 રગેરગમાં વસ્યો જ્યા તું
 પછીથી શી રહી સુતના
 પ્રભુની મહેરથી આપ્યો
 મહારૂં અગ જોવાને,
 લડાવ્યો લાડમાં પ્રીતે
 હૃદયનાં દુઃખ જોવાને
 પિતાને પુત્રની પ્રીતી
 અજબ સંસારમાં વહે છે.

પરંતુ આ પિતા તહારે
ગજબ અધીરો બની રહે છે.

સૈય: બત્રીશા.

દેશ તણ પરદેશ રહે,
ઘણું કપટ ખમી અપમાન સહે છે.
પુત્રને કાજ સુકી ધન દોલત,
આનંદથી મરવાનું ચહે છે:
સુખ અને દુઃખની દરકાર
કરે તલભાર નહિં દિલમાંડી,
વાત મહી પણ ઉમીં થકી
ગુણગાન કરે નિજ પુત્રનું જ્યાંડી. ૧
લાડ મહી ઉછરે સુખ ખાળક
વૃત્તિ હમેશ ખરેખર જોઈ,

ભુલ ગણે નહિ દીલ થકી

કદી ત્રાસ દીએ જઈ અન્યને કોઈ;

ભાગ્ય ફળે ભવ પૂર્વ થકી

પ્રભુના પરતાપથી ગુણી મળેજો,

કરી આકરી આકરી ભાખરી દે

દીલ તાપ અને સંતાપ ટળેજો. ૨

મૂઠ મળે બહુ દુઃખ દીએ

ધનમાલને આબરૂ ભેગી ખુએ છે,

છંદગી આળી ખુવાર કરે

મરતાં લગી પેઠ મુકીને રૂએ છે;

પુત્ર કુપુત્ર તણા દુખનો

દવ અંતરમાં હરનીશ બળે છે.

પૂર્વ તણા સત્કર્મ થકી

નીજ ઘેર સુપુત્ર તણું સુખ રે'છે. ૩

હરિગીત.

મળતી ઘણી દોલત અને
 જ્યાં આળસનો પાર નહિ.
 પણ પુત્ર વિણ શીકો રહે
 દીલમાંહી રંજ ઘણો સહી;
 મિત્રો મળે મન ભાવતા
 તોયે ન તૃપ્તિ કંઈ થતી.
 ઘર આવતાં ગમતું નહિ:
 જોઈ ગળે વેલવ અતી. ૧
 સુનો સકળ સંસાર લાગે
 પુત્ર વિણ તો તાતને,
 ખાવું પીવું મન ના ગમે
 રૂચે ન કરવી વાતને;
 ઘડી એક થાતાં દૂર નયને
 નીર આવે તાતને.

તેવા પિતાને દૂલવે
તે પુત્રને ઘિછાર છે. ૨

દાહરા.

હાથે વાવ્યું આંગણે ફળ આશાએ ઝાડ,
પ્રીતે પાણી પોપીને ઉત્તમ કીધી વાડ.
બીજ અકાદ્ નીવડ્યું કાંટાનો નહિ પાર,
ઉત્તમ ફળ નવ સાંપડ્યું દાઝ્યું દીલ અપાર.

કદી જો નાગ રાજાને,
ઉછેરો દૂધ પાઇને,
છતાં પણ વિષની જવાબા,
જરાપણ શાન્ત ના થાશે. ૧

પુત્રેચ્છા.

હરિગીત.

મુગ બારણે નથી પારણું
 તે કારણે ભોગો તજ્યા,
 કંકર ગણ્યા શંકર સમા
 દેવો ગણી પત્થર પુજ્યાઃ
 જોખાળ રમતું હોય આગળ
 બહાલથી જોખે લઈ,
 ક્યારે રમાડુ હરણથી
 સંસાર દુઃખ ભુલી જઈ. ૧

ક્ષણિક પ્રેમ.

હરિગીત.

આશા હતી મળવા તણી,
 જાણે હશે કેવી પરી,
 હિંસુક રહ્યો જોવા તણે,
 જે સમયથી શ્રવણે સુણી;
 બુલતાન હું એ તાનમાં,
 મસ્તાન મન રહેતો સદા,
 ક્યારે મળુ એવા વિચારે,
 જાન થઈ જાતો શીદા. ૧

વાતો કઈં ભેટુ અને,
 દીલહાર નેહ કઈં ઘણે,

મન શાન્ત ક્યારે હું કરું,
 લાવો લઉં હું તે તણોઃ
 અંતે મળી ગઇ જહાવરી,
 નીરાશ હું તેમાં થયો,
 શા માટ ખોવા લાજ હું,
 આ રૂપ પર મોહિત થયો. ૨

જે અંગતું કે રૂપનું.
 કેં ઠામ ઠેકાણું નહીં,
 કદરૂપ જોતાં શરમથી,
 શીટકાર છુટે છે અહીંઃ
 આંખો સુજેલી છે અને,
 હોઠો કુલેલા લાગતા,
 વાંકાં રહ્યાં નસકોરડાં,
 દેખી થતી મનમાં ઘુણા. ૩

ઈ એક ઉંચો ગાલને;
 બીજો ગયો નીચે વણી,
 એ રૂપ જોતાં બાળકો,
 શેરી તણાં જાશે છળી;
 ઘેલો બીચારી પ્રેમને,
 પાંચે પડી ક્યાંથી હશે,
 એ દુર્મુખીથી પ્રેમ કરવા,
 કોણ ઘેલો થઈ જશે.

૪

દેખી નહોતી ત્યાં સુધી,
 હું પ્રેમમાં ઘેલો હતો.
 નજરે નિરખવાને અધીરો,
 રોજ તત્પર થઈ જતો.
 તે જાજ નજરે ન્યાળતાં,
 મનની ગતી ઉલટી થઈ;
 એ મોહ પલટાઈ ગયો.
 પ્રભુની રૂપા પૂરી થઈ.

૫

મીથ્યા વખાણે મોહથી,
 મુજ હસ્ત આપ્યો હોત મહે:
 તો થાત શી મહારી ગતી,
 એ જાંદગી ખારી થતે:
 ઉપકાર માનું હું પ્રભુને,
 યોગ આજ મળી ગયો,
 અવતાર એ એળે જવાના,
 કાર્યથી છુટો થાયો. ૬

મધુરી પ્રેમની મુર્તી,
 ગઈ તું ક્યાં અરે ઉડી:
 બાંધીને પ્રેમ તાંતુથી,
 દયા આ શી કરી ભુંડી. ૧
 પુર્યો હે પ્રેમ પીંજરમાં,
 હૃદયના પ્રેમી પોપટને:
 ઘટેના આમ તરછોડી,
 જહું અંતે દગો દધને. ૨

પ્રભુ દેવ કેટલકંને રમરો.

હરિગીત.

ઓ સુર જ્ઞાતીબંધુઓ,
જાગી જુઓ જાગી જુઓ,
રાવણ તણા લઘુ ભ્રાતની,
નિદ્રા વિષે શીદને સુઓ;
આવ્યો રમય બારીક ઘણો,
વિચારી શુભ પગલાં ભરો,
જ્ઞાતી તણા હિત કારણે,
પ્રભુ દેવ કેટલકંને રમરો!.

૧

અંધકાર પ્રસરેલ દીરો,
જ્ઞાતી મહિં અજ્ઞાનનું,
અર્પો પ્રકાશ એ તિમિરને,
શુભ જ્ઞાનના દીપક તણું;

જાગિદાન આપી સ્વાર્થનું,
 પરમાર્થના પંથે પજો,
 જ્ઞાતી તણા હિત કારણે,
 પ્રભુ દેવ કોટ્યર્કને રમરો. ૨

આધાર આપણુ ઉન્નતીનો,
 બાળ કેળવણી થકી,
 પ્રસરાવશે સૌંદર્ય બધે,
 વિદ્યા અનિલ માનો નકી;
 રે બાળ કેળવણી તણાં,
 કાચે નવિન કંઈ આદરો,
 જ્ઞાતી તણા હિત કારણે,
 પ્રભુ દેવ કોટ્યર્કને રમરો. ૩

નીજ બાળને નાની વયે,
 આપો ન દહાવા લગના,

ગણુશો ન લ્હાવા લગ્નના,
 પણ છેજ લ્હાળા અગ્નિના;
 સદ્ભાગ્યવંતાં બાળ થાવા,
 બાળ લગ્નો પરહરો,
 જ્ઞાતી તણા હિત કારણે,
 પ્રભુ દેવ કોટયકંને રમરો. ૪

સુરબી સમી છે બાળકી,
 વિક્રય કદી કરશે નહિં; ✓
 કાપો કુધારા જ્ઞાતીના,
 હરનીશ સુસંપે રહી; ✓
 સૌ ઉન્નતી થુંગે જવા,
 જય ધ્વજ કરમાંહિ ધરો;
 જ્ઞાતી તણા હિત કારણે,
 પ્રભુ દેવ કોટયકંને રમરો. ૫

વિદ્યા કળા કૌશલ્યમાં,
 રિદ્ધિ અને રિદ્ધિ વસે;
 સાકલ્યતા તમ જીવનની,
 નિજ જ્ઞાતિ સેવામાં દીસે;
 રણછોડ કેરા પુત્રની,
 આ દોન વિનંતી સાંભળો;
 જ્ઞાતી તણા હિત કારણે,
 પ્રમુ દેવ કોટયકને સમરો.

૧

નિર્જળા એકાદશી.
 નડીઆદ.

)
 |

રમણ.

સમિર સંદેશ.

શિખરણી.

અરે મીઠા વાયુ,
 ગતિ કરી ધણી કયાં વહી જતો,
 દયા આણી દીલે,
 વિરમ વિર વહાલા જરિકતો;
 કહું હું જે આજે,
 શ્રવણ કર મહારા હૃદયના,
 ઉંડા જે ઉઠ્ઠગારો,
 તુજ સમિપ લ.ખુ સહુ યથા. ૧

શિળી દહેરોમાં તું,
 સમિર મુજ સંદેશ ધરિને,
 જણાવી દે સૌને,
 નગર વન સર્વત્ર ફરિને;

સુતા બંધુ મહારા,
 નિડર થઇને ઘોર તિમિરે,
 જગાડી તે સૌને,
 શિતળ તુજ દહેરે બળ વડે. ૨

કહે-કે જાગોને,
 ભરત ભૂમિ સંતાન સરવે,
 સુતા શુ નિદ્રામાં,
 રવિ કિરણ આબ્યાં શિરપરે;
 ઘણું ઉઘ્યા ઘોર્યા,
 અધિક અથડાયા રજનીમાં,
 છતાં શે સુતા છો,
 બનિ અધિક એદી અવનિમાં. ૩

જુઓ જાગ્યા સવે,
 પ્રબળ પુરુષાર્થો કરિ રહ્યા,
 તમે એદી જેવા,
 હજી પણ નિરાંતે સુખ રહ્યા;

તમારા પૂર્વેના,
પુરવજ તણાં કર્મ નિરખો,
હતા કેવા તે તો,
અતુલ બળશાળી અવનિમાં.

૪

અરે જે ભૂમિમાં,
રઘુકુળ માણી રામ જન્મ્યા,
અને જ્યાં શ્રીકૃષ્ણે,
પ્રભાળ પુરુષાર્થે કરી સિલા;
વળી લિખે દ્રોણે,
કરણ અરજુને ભડ લિખે,
દ્વિપાવી ભૂમિને,
સમર મખમાં દેહ ધરિને.

૫

થવા તે વીરોના,
તનુજ સહુ દાવો કરી રહ્યા,

છતાં ઉઘો-છો તે,
 નિરખી મુજ દીલે થતિ મૃણા;
 સિધાવે છે લક્ષ્મી,
 દિન દિન પ્રતી દેશ તજીને,
 તમે જોતા આંખે,
 પણ નવ ઉઠો કેડ કસિને. ૬

તમારી લક્ષ્મીથી,
 અવરજન આનંદ કરતા,
 તમે કંગાડીમાં,
 દિન દિન હિસો-છેક ગણતા;
 જીતીને ચો વીરા,
 પ્રગળ પુરુષાર્થો કરી કરી,
 નિવારો શિદ્ધેથી,
 ભરતભૂમિનાં દુઃખ કળથી. ૭

મગીને ઉઘોગે,
 પરધર જતી લક્ષ્મી પકડો,
 યશસ્વી સંતાનો,
 ભારતભૂમિને આપણી કરો;
 કહી આ સંદેશે,
 સમિર સુજ ખંધુ સકળને.
 અમારી નિદ્રાને,
 અધિક દુર દેશે લઇ જશે.

માતૃભૂમિ નડિયાદ.

(આશાવરી.)

અમારી માતૃભૂમિ નડિયાદ.

હાપાળ્યો દેશ લલો ગુજરાત. અમારી. ટેક.

ગોવર્ધન મણિ બાલ અને,

દોલતસમ દોલતરામ,

હરિદાસ વળી ઝવેરીલાલ,

જ્યાં જન્મ્યા મનસુખરામ. અ૦ ૧

કવિવર ને સાક્ષર કહેવાયા,

કર્યા અમર નિજ નામ,

સરસ્વતિ માત તણી આશિષે,

સાહિત્ય કેરૂ હામ.

અ૦ ૨

વૈશ્નવના આચાર્ય અનિરૂદ્ધ,

ગોસ્વામી સંતાન,

ભાવિક ને સૌ ભક્ત જનોથી,

પામે છે સન્માન.

અં ૩

સંતરામનો સંત સમાગમ,

શાન્ત કરે મન કામ,

નારાયણનું મંદિર મોટું,

સ્વર્ગસમુ સુખધામ.

અં ૪

નિરાધારના રક્ષણ માટે,

શેલે સુંદીર સ્થાન,

અનાથને આશ્રમમાં પાલવે,

થાય પૂણ્ય ને દાન.

અં ૫

વનિતાનો વિશ્રામ હિસે જે,

ધરે લક્ષીતા નામ,

સર્વ સ્ત્રીઓ, વિશ્રામે જઈને,

પામે ઉત્તમ જ્ઞાન.

અં ૬

મોહન મહાત્મને મોહજ લાગ્યો, ✓

આવી વસ્યા આઠાર,
સત્યાગ્રહનાં શસ્ત્ર થકી કરી,
કૃષિકારની બહાર.

અં ૭

વિદ્યા અને કૌશલ્ય કળામાં,

લીડે મહોડી હામ,
વ્યાપારે વખણાય બધે આ,
રૂડું અમારૂં ગામ.

અં ૮

રાજ્ય કીધું પુરુષોત્તમ ભૂમિધરે,

નટપૂરથી ઉપનામ,
ધન્ય ધન્ય એ માતૃભૂમિને,

રમણના સહસ્ર પ્રજ્ઞામ. અં ૯

તા. ૧૬-૧૦-૧૮ }
મુંબઈ. વિજયા દશમી. }

રમણ.

